

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.07.1963, sp. zn. 2 Cz 43/63, ECLI:CZ:NS:1963:2.CZ.43.1963.1

Číslo: 65/1963

Právní věta:

Odpovědnost za úraz příslušníků ozbrojených sil - vojáků základní služby a vojáků v záloze, k němuž došlo v době osobního volna vojáka (čl. 194 Řádu vnitřní služby ozbrojených sil ČSSR), kdy se voják věnuje osobním zálibám, odpočívá, vyřizuje si korespondenci apod.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 31.07.1963

Spisová značka: 2 Cz 43/63

Číslo rozhodnutí: 65

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody, Smlouvy

Předpisy: 150/1961 Sb. § 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce i žalovaný vykonávali základní vojenskou službu a byli ubytováni ve vojenském objektu. Dne 5. února 1961 v době osobního volna ležel žalovaný v místnosti vojáků na posteli a odpočíval. Do místnosti vstoupil žalobce, bavil se chvíli s přítomnými vojáky a potom počal žalovaného škádlit, zejména tím, že mu kroutil nohou. Když žalobce ve svém jednání nepřestal, hodil po něm žalovaný kus překližky, kterou jej zasáhl do pravého oka. Po několikátýdenním léčení muselo být žalobci pravé oko operativně odstraněno. Žalobce se proto domáhal na žalovaném náhrady škody za bolestné, ztížení společenského uplatnění a rozdílu mezi dřívějším a nynějším výdělkem.

Okresní soud Plzeň-sever žalobu zamítl, protože dospěl k závěru, že úraz se stal v přímé souvislosti s výkonem vojenské služby a že tedy jde o úraz pracovní, za který odpovídá Čs. stát.

Krajský soud v Plzni k odvolání žalobce pak rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil a změnil jej jen ve výroku o nákladech řízení. Krajský soud totiž souhlasil s odůvodněním napadeného rozsudku, že předmětný úraz se stal při výkonu vojenské služby, resp. v přímé souvislosti s ním a postavil se na stanovisko, že rozhodující je postavení žalobce, který byl zástupcem staršiny a vešel tehdy do světnice, ve které ubytován nebyl, aniž by učinil jakékoli prohlášení, z něhož by bylo lze usoudit, že tam vchází nevykonávaje svou funkci. Podle názoru krajského soudu nebylo žádných

důvodů, aby vojíni na světnici přítomní předpokládali, že žalobce jedná ve svém osobním volnu. I způsob jednání žalobce vůči žalovanému, kterého napřed postříkal vodou a pak mu kroutil nohou, byť i nesprávný, podle názoru krajského soudu spíše nasvědčoval tomu, že žalobce jedná ve své funkci.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že rozsudkem Krajského soudu byl porušen zákon.

Odůvodnění:

Krajský soud došel v první řadě k nesprávnému závěru, že žalobce v době úrazu vykonával svou funkci zástupce staršiny roty. Tento závěr však nemá oporu v důkazním materiálu. Naopak již z výslechu žalujícího účastníka, který byl proveden dne 6. 7. 1961 vojenským obvodním prokurátorem v Bratislavě, vyplývá, že dne 5. února 1961, kdy došlo k úrazu, byl žalobce, který zastupoval staršinu roty, pověřen prací v intendantském rotním skladě, kde ukládal a připravoval materiál. Asi ve 14,30 hod. odešel žalobce z tohoto místa svého určení do světnice, kde ležel žalovaný, aby se tam ohřál. Po svém příchodu do světnice se žalobce posadil na bednu od uhlí u kamen a zapojil se do rozhovoru s přítomnými vojáky. Rozhovor přešel do žertovného tónu a když se žalobce napil z láhve vody přinesené jedním vojákem, postříkal z ní žalovaného a potom ho začal škádlit kroucením nohy, jak to již bylo uvedeno. Tento průběh událostí potvrdili i všichni další vojáci, kteří v době úrazu byli ve světnici a kteří byli na tyto okolnosti podrobně vyslechnuti vojenským obvodovým prokurátorem. Ani v občanskoprávním řízení o náhradu škody nebyl proveden žádný důkaz, který by průběh událostí vylíčil odchylně.

Mýlil se proto krajský soud, když byl toho názoru, že žalobce přišel do světnice ve výkonu své funkce zástupce staršiny roty. Výkon této funkce skončil u žalobce ukončením přidělené práce ve skladu a do světnice, kde ležel žalovaný, přišel žalobce jako voják v době svého osobního volna a to proto, aby se tam ohřál. Je nesprávný názor krajského soudu, že vojíni, přítomní ve světnici, museli předpokládat, že tam žalobce přichází služebně, protože neučinil žádné prohlášení, z kterého by vyplýval opak. Vždyť právě okolnosti, ze kterých žalobce do světnice přišel a celé jeho počínání tam, totiž účast na žertovném rozhovoru vojínů a škádlení žalovaného, jasně ukazuje na to, že žalobce přišel do světnice po ukončení své služební činnosti a tedy v době svého osobního volna. V této souvislosti je třeba připomenout, že kritický den byla neděle.

Je tedy zřejmé, že k úrazu žalobce došlo v době osobního volna nejen žalovaného a ostatních přítomných vojáků, ale i v době osobního volna žalobce. Vzhledem k tomu je proto třeba řešit otázku, zda úraz příslušníků ozbrojených sil, vojáků základní služby, resp. vojáků v záloze, k němuž došlo v době osobního volna vojáka, možno považovat za pracovní úraz ve smyslu § 1 zák. č. 150/1961 Sb.

Ustanovení § 1 zák. č. 150/1961 Sb. vymezuje ve vztahu k zaměstnání pojem pracovního úrazu tak, že výslovně stanoví, že musí jít o úraz, který se přihodí v přímé souvislosti s výkonem zaměstnání. Předpokládá se tedy, že došlo k úrazu zaměstnance buď přímo při výkonu zaměstnání nebo sice nikoliv při výkonu zaměstnání, avšak v přímé souvislosti s výkonem zaměstnání. Zákon č. 150/1961 Sb. ani prováděcí vyhláška (vyhl. č. 7/1962 Sb.) nestanoví nic o tom, co je rozumět pod pojmem přímé souvislosti. Je to třeba dovodit z účelu zákona v souvislosti s jinými předpisy právního řádu. Vzhledem k účelu omezujícího dodatku o přímé souvislosti nestanovit odpovědnost podniku neúnosně široce (srov. naproti tomu § 16 odst. 2 písm. b) zák. č. 55/1956 Sb.), je nutno trvat na tom, aby otázka, je-li tu přímá souvislost, byla uvažována nejen z hlediska místního a časového, ale zejména i z hlediska věcného, tj. zda lze na takovou souvislost usuzovat se zřetelem na charakter vztahu činnosti, při níž k úrazu došlo, k náplni zaměstnání.

Tato hlediska jsou rozhodná i pro posuzování prac. úrazů příslušníků ozbrojených sil, vojáků základní služby a vojáků v záloze, tj. úrazů, které se přihodily při výkonu vojenské služby nebo v přímé

souvislosti s jejím výkonem. Ani v těchto případech žádné z prvních dvou shora uvedených hledisek (hledisko místní a časové) není samo o sobě rozhodné; i tu zůstává jako nejdůležitější moment pro posouzení charakteru přímé souvislosti hledisko na třetím místě uvedené, tj. stav činnosti, při níž došlo k úrazu, k náplni výkonu vojenské služby, tj. k souhrnu povinností i práv příslušníka ozbrojených sil plynoucích z výkonu jeho služby.

Posuzováno z tohoto hlediska je taková přímá souvislost dána zejména v případě úrazů vojáků, které se staly při obraně ČSSR, při výcviku se zbraní, při výkonu strážní, dozorcí, hlídkové a pořádkové služby, při provádění zaměstnání podle denního řádu velitele útvaru, při provádění organizované masové sportovní nebo kulturní činnosti i v době osobního volna. Při vyhlášení bojové pohotovosti i poplachu jsou pracovní úrazy i ty úrazy, které se přihodí povoláním na cestě do kasáren, na regulační stanoviště i zpět (srov. směrnice MNO provádějící zák. č. 150/1961 č. j. Sm - všeob. - 25). Naproti tomu není taková přímá souvislost dána v případě, kdy utrpí úraz příslušník ozbrojených sil - voják základní služby a voják v záloze v době osobního volna vojáka (srov. čl. 194 Řádu vnitřní služby ozbrojených sil ČSSR).

Podle čl. 194 cit. řádu po vyhlášení denního rozkazu, po bojovém rozdělení a splnění všech uložených úkolů mají vojíní a poddůstojníci v základní službě (a v záloze povolání na cvičení) osobní volno. Doby osobního volna, jakož i dnů pracovního klidu se využívá ke zvýšení politických, odborných i všeobecných znalostí příslušníků útvarů, k provádění masově politické, kulturně osvětové a sportovní činnosti. Činnost v této době se organizuje na základě dobrovolnosti a v zájmových kroužcích. Za náplň a využití volna vojáka odpovídají velitelé. Dále se mohou vojáci věnovat osobním zálibám, mohou odpočívat, vyřizovat korespondenci apod., nebo mohou odejít s vědomím velitele roty na vycházku. Citované ustanovení tedy v první části vede vojáky a jejich velitele k tomu, aby doby osobního volna bylo organizovaně využito k další výchově vojáka; v poslední větě však se uvádí: „dále se mohou vojáci věnovat osobním zálibám, mohou odpočívat, vyřizovat si korespondenci apod., nebo mohou odejít s vědomím velitele roty na vycházku. Tato libovolná činnost vojáků může být omezována jak z hlediska klidu, pořádku a bezpečnosti v kasárnách, jinak však nepodléhá žádné kontrole.“

Taková činnost je jen v místní a časové souvislosti s trváním vojenské činné služby (srov. zák. č. 92/1949 Sb. ve znění zák. č. 19/1958 Sb. a vl. nař. č. 21/1958 Sb.), není však dána věcná souvislost s vlastním výkonem služby.

Námítka, že voják základní služby i po skončení denního zaměstnání (výcviku) nemá plnou osobní volnost, že je nucen setrvat v kasárnách a v nich že musí být ubytován, není z hlediska pojmu pracovního úrazu rozhodující. Jsou-li kasárna pro vojáka zároveň jeho přechodným bydlištěm (ubytovnou), není z hlediska zák. č. 150/1961 Sb. rozdíl mezi tím, že zaměstnanec jde po skončení zaměstnání domů a tam tráví své volno a tím, že voják tráví své volno v kasárnách. Jde tu o obdobnou situaci jako v případě, kdy zaměstnanec přespává v ubikacích, přičemž jde o ubytování poskytnuté zaměstnavatelem, a kdy úraz zde utrpěný není úrazem pracovním ve smyslu zák. č. 150/1961 Sb. protože není v přímé souvislosti s výkonem zaměstnání (srov. rozh. č. 5/62 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR). Obdobně nejde o činnost charakterisovanou určitým vztahem k výkonu zaměstnání v případě služební cesty zaměstnance nebo jeho pracovního přidělení, kdy nejde o pracovní úraz ve smyslu cit. zák. v případě, že jej zaměstnanec utrpěl po skončení pracovního úkolu, kdy se věnuje svým osobním zájmům (např. návštěva divadla, rekreace apod.), anebo v případě úrazu, který utrpěl účastník internátního školení na procházce během polední přestávky (srov. stanovisko NS 1 Cp 267/62).

Protože v daném případě došlo k úrazu žalobce v době osobního volna, kdy se žalobce i žalovaný věnovali osobním zálibám, to je žalovaný odpočíval a žalobce se přišel do světnice ohřát a žalovaného škádlit, nejde o pracovní úraz ve smyslu § 1 zák. č. 150/1961 Sb. Okresní soud Plzeň-sever

postupoval proto v rozporu se zákonem, když žalobu proti žalovanému zamítl jen proto, že si nesprávně vyložil pojem pracovního úrazu a neshledal z toho důvodu na straně žalovaného pasivní legitimaci.

Když krajský soud tento nesprávný rozsudek potvrdil, porušil tak zákon v ustanovení § 1 odst. 2, § 93 o. s. ř., § 1 odst. 1, § 12 zák. č. 150/1961 Sb. ve spojení s ustanoveními § 1 a § 21 odst. 1 vyhl. č. 7/1962 Sb.